

RUMANTSCH

FACTS & FIGURES

La Lia Rumantscha e sias uniuns affiliadas

Intent e finamira da la Lia Rumantscha

La Lia Rumantscha (LR; www.liarumantscha.ch) è vegnida fundada il 1919 sco organizaziun da tetg da tut las uniuns rumantschas. Ella è in'associaziun conferma als artitgels 60 e sequents dal Cudesch civil svizzer. La LR è in'instituziun d'util public. Ella è politicamain e confessionalmain neutrala. Tras il mandat d'impunder las contribuziuns federalas e chantunalas per la promoziun da la lingua e cultura rumantscha ademplescha ella in'incumbensa da dretg public. La LR sustegna, promova e coordinescha las lavurs da las uniuns regionalas en favur da la lingua e cultura rumantscha. Ella s'engascha per il mantegniment e la promoziun dal rumantsch en famiglia, en scola, en baselgia ed en la vita publica e represchenta ils interess da la Rumantschia en ils secturs ils pli divers tant a l'intern sco a l'extern dal territori rumantsch.

La villa «Zur Heimat», ussa «Chasa Rumantscha»: la sedia da la Lia Rumantscha a Cuir, erigida enturn ils onns 1860 – 65 per il curatur da la citad e posterius burgamester Joh. Rud. Wassali.

La LR è commembra activa da las suandantas associaziuns:

- UFCE (Uniun federalistica da las cumanzas etnicas europeicas: www.fuev.org)
- VALS/ASLA (Associaziun Svizra da Linguistica Applitgada: www.romsem.unibas.ch/vals-asla)
- GMS (Gesellschaft Minderheiten in der Schweiz: www.gms-minderheiten.ch)
- CH barat da giuventetgna: www.echanges.ch

Uniuns affiliadas

Las suandantas societads culturalas e linguisticas èn commembras da la LR:

• Uniuns linguisticas e culturalas regionalas:

Romania/regions catolicas da la Val dal Rain Anterior (fundada il 1896)

Uniun dals Grischs (UdG)/Engiadina, Val Müstair, Bravuogn (fundada il 1904; www.udg.ch)

Uniun Rumantscha da Surmeir (URS)/Surses e Val d'Alvra (fundada il 1921; www.u-r-s.ch)

Renania/regions protestantas da las Vals dal Rain Anterior e Posterior (fundada il 1922)

• Uniuns surregionalas cun incumbensas spezialas:

Societad Retorumantscha (SSR)

La societad linguistica la pli veglia (fundada il 1885), purtadra da l'Institut dal «Dicziunari Rumantsch Grischun» a Cuir (www.drg.ch) ed editura dal dicziunari nazional cun il medem num (DRG). La finamira principala è la collecziun, la conservaziun e la publicaziun dal patrimoni linguistic rumantsch. Ulteriuras publicaziuns èn las «Annalas da la Societad Retorumantscha» e la retscha scientifica «Romanica Raetica».

Cuminanza Rumantscha Radio e Televisiun (CRR)

Societad da radio e televisiun rumantscha (fundada il 1946; www.rtr.ch)

Uniun per la Litteratura Rumantscha (ULR)

Fundada il 1946; www.usrum.ch; fin il 2004 Uniun da scripturas e scripturs rumantschs (USR).

Giuventetgna rumantscha (GiuRu)

Organisaziun da tetg da la giuventetgna rumantscha fundada il 1991 (commembra da la LR dapi il 1997; www.giuru.ch). Fin il 1991 è stada organisada la giuventetgna rumantscha en uniuns regiunalas culturalmain pauc activas. La GiuRu vegn sustegnida da la LR e da las uniuns linguistics regionalas. Ulteriuras entradas derivan da donaziuns e da la vendita directa dad agens products. En ils davos onns ha la GiuRu realisà insaquants projects impurtants, p.ex. in'atgna revista («Punts»), in grond project da musica gaelic-rumantsch, in lavuratori da scriver e da filmar, in'atgna pagina d'internet, festivitads per il 10avel onn da giubileum, la participaziun activa a seminaris internaziunals ed a festivals sut tschiel avert, ina broschura en rumantsch davart il tema giuventetgna e professiuns, ina turnea cun duas gruppas rumantschas en il territori rumantsch («cool e sexy»), e.a. Ultra da quei sustegna la GiuRu projects culturals e promova la lavur e la furmaziun culturala da la giuventetgna rumantscha (surtut film, teater, litteratura, musica). Il 2004 vul ella intensivar ils contacts tranter ils giuvenils da tut las regiuns rumantschas ed als motivar da daventar culturalmain activs. Il 2005 envida la GiuRu las uniuns da giuventetgna dad autras minoritads linguistics ad in seminar en il Grischun.

- **Uniuns rumantschas ordaifer il chantun Grischun:**

Uniun da las Rumantschas e dals Rumantschs en la Bassa (URB)

L'URB unescha las Rumantschas ed ils Rumantschs che vivan en la dispora (commembra da la LR dapi il 1991). La lingua rumantscha vegn dentant era tgirada en numerusas uniuns e gruppažiuns rumantschas e grischunas (adressas da contact: paginas d'internet LR/URB).

Quarta Lingua (QL)

Societad da simpatisantas e simpatisants da la lingua e cultura rumantscha cun sedia a Turitg (fundada il 1972, commembra da la LR dapi il 2003; www.quartalingua.ch). Intent e finamira: far la punt tranter las linguas naziunals svizras, promover il barat e la chapientscha sur ils cunfins linguistics or e promover il rumantsch grischun sco lingua da punt.

Las uniuns linguistics e culturals rumantschas tramettan ina giada l'onn (avant il 2001 duas giadas l'onn) in dumber da represchentants e represchentants, determinà a basa da la fermezza quantitativa da la regiun, a la «Radunanza da delegadas e delegads» da la LR (total 87). Mintgamai in(a) represchentant(a) da questas uniuns furma ensemen cun la «Suprastanza» da la LR (president da la LR e presidents da las uniuns regionalas) il «Cussegl» (suprastanza extendida). Dapi in tschert temp han la LR e las uniuns linguistics regionalas per mauns da reponderar criticamain lur structuradas. Las structuradas actualas èn bler memia cumplitgadas e ston far piazza a structuradas pli simplas. L'avegnir vegn a mussar, schebain las uniuns regionalas, che fan savens mo lavurs administrativas, èn anc necessarias.

Servetschs

La Lia Rumantscha porscha divers servetschs che vegnan ademplitds actualmain en 16 plazzas da lavur, repartidas sin 20 collavuraturas e collavuratur:

• Linguistica applitgada

Innovaziun e tgira linguistica

La LR dispona dapi il 1983 d'in servetsch da lingua e d'infurmaziun linguistica. Quest servetsch cum-pigliava tranter il 1983 ed il 2000 in Post da linguatg ed in Post da rumantsch grischun, integrads dapi il 2000 en il Servetsch da Linguistica Applitgada (SLAR) da la LR, creà a basa dals resultats da l'analisa interna (vesair chap. «Concept strategic 2003 – 08», p. 89). Il SLAR s'occupa da l'elavuraziun da la lingua rumantscha. El sa deditgescha al mantegniment ed a la tgira dals singuls idioms rumantschs sco er a l'elavuraziun ed implementaziun dal rumantsch grischun. El creescha e derasa neologissem, dat scleriments e sustegn en dumondas linguisticas e terminologicas, lectorescha da tutta sorts texts, iniziescha ed accumpogna differents projects linguistics.

Translaziuns

La LR maina dapi il 1983 in Servetsch da translaziun ch'ella ha pudì extender considerablmain en ils davos onns. Quest servetsch surpiglia per las tariffas usitadas (per part er per tariffas spezialas) incumbensas pli pitschnas e pli grondas en ils idioms ed en rumantsch grischun. El collavura stretgamain cun il Servetsch da translaziun dal chantun Grischun sco er cun il post da terminologia da la Confederaziun (Termdat). Dapi il 2000 è quest servetsch integrà en il Servetsch da Linguistica Applitgada da la LR.

Infurmaziun e documentaziun

La LR maina dapi il 1986 in Servetsch d'infurmaziun e documentaziun che sa stenta principalmain da responder a las dumondas concernent la lingua e cultura rumantscha e da metter a disposiziun als circuls interessads il material d'infurmaziun ed ils documents giavischads. Dapi il 2000 è quest servetsch integrà en il Servetsch da Linguistica Applitgada da la LR.

Furmaziun, scolaziun e bilinguitad en scola

Dapi il 2000 porscha la LR in servetsch per furmaziun, scolaziun e dumondas davart la bilinguitad en scolas rumantschas. Quest servetsch è ina partiziun dal SLAR e s'occupa tr.a. da las suandantas lavurs: sustegn linguistic da projects da scola, accumpagnament en dumondas da bilinguitad en scolas rumantschas, furmaziun, scolaziun e perfecziunament (meds d'instrucziun per incumbensa dal chantun Grischun; E-learning, e.u.v.), scolaziun ed accumpagnament en dumondas da la didactica generala e da la didactica linguistica.

• Promoziun da lingua e cultura en las regions

La LR engascha dapi il 1984 collavuratur regionalas che stattan a disposiziun a las uniuns regionalas per l'animizaziun culturalas e per la coordinaziun da las lavurs da promoziun dals idioms (1984 – 2000 330 – 400% plazzas da lavur, repartidas sin 4 – 5 persunas; dapi il 2001 350 – 400% / 7).

• Promoziun da la lavur da giuventetgna

La LR promova e sustegna las pli differentas furmas da la lavur da giuventetgna rumantscha, en spezial l'organizaziun da la «GiuRu». Quella ha realisà differents projects impurtants dapi il 1991 (vesair p. 84 – 85); per il futur giavischa ella ina piazza da 20% per lavurs administrativas ed organisatorias.

• **Promoziun da differentas furmas da cultura**

La LR promova e sustegna la cultura en sias pli differentas furmas. En spezial rimna, documentescha e metta ella a disposiziun tocs da teater rumantschs (atgnas producziuns e translaziuns) sco er chanzuns rumantschas (cumponists indigens). Quest material intermediescha ella a gruppas ed a chors interessads. La LR è represchentada en l'Unìun grischun per il teater popular (UTP).

• **Ediziun**

La LR n'ha nagina atgna chasa editura, ma edescha tuttina diversas ovras, surtut ovras da basa sco dicziunaris, grammaticas, meds d'instrucziun linguistics, dicziunaris illustrads, antologias, comics, portatuns e belletristica. La LR sustegna dentant er ovras rumantschas dad autras chasas edituras.

• **Secretariat**

Il secretariat da la LR ha tr.a. las suandantas incumbensas: administraziun e contabilitad, coordinaziun dals servetschs interns ed externs, lavur da rait (networking), tgira da contacts cun autoritads, instituziuns, e.u.v., comunicaziun e marketing.

• **Scolina**

La LR maina a sia sedia principala a Cuira ina scolina cun ina partiziun sursilvana ed ina ladina (2 mussadras). La scolina da la LR vegn sustegnida finanzialmain da la citad da Cuira.

Program d'activitad

Ultra da las prestaziuns dals divers servetschs ha la Lia Rumantscha tr.a. anc las suandantas incumbensas:

- s'occupar da dumondas da la politica linguistica en il vast senn dal pled,
- tgirar contacts cun las autoritads federalas e chantunalas, cun las baselgias, cun instituziuns ed organisaziuns linguistics e culturalas (p.ex. Pro Helvetia, www.prohelvetia.ch; Forum Helveticum: www.forum-helveticum.ch, e.a.), cun partidas politicas, universitads ed organisaziuns activas en la planisaziun linguistica a l'interiur ed exteriur dal Grischun e da la Rumantschia (p.ex. Pro Grigioni Italiano: www.pgi.ch; Uniun dals Gualsers: www.walserverein-gr.ch; Societad per la perscrutaziun da la cultura grischuna: www.kulturforschung.ch; Pro Raetia: www.proroetia.ch; Ladins da las Dolomitas: www.vejin.com, p.ex. standardisaziun da lingua, emnas da project per scholars, e.u.v.; Furlans: www.filologicafriulana.it; e.a.),
- represchentar la Rumantschia a l'exteriur (Svizra ed ester), en differentas uniuns ed associaziuns (p.ex. Associaziun Svizra da Linguistica Applitgada, Conferenza interuniversitara rumantscha, e.a.).
- collavurar a projects chantunals, naziunals ed internaziunals (p.ex. project da perscrutaziun «Il funcziunament da la trilinguitad en il chantun Grischun» per incumbensa da la Societad per la perscrutaziun da la cultura grischuna; projects Interreg en collavuraziun cun las organisaziuns linguistics e culturalas en las Dolomitas: «TermLAD II»/terminologia administrativa e giuridica; projects per la promoziun da la pressa; projects da standardisaziun «RG»-Lia Rumantscha/«Ladin Dolomitan»-SPELL, e.a.
- sustegnair las uniuns linguistics e culturalas affiliadas,
- promover l'adiever da la lingua en tuttas furmas scrittas ed en tut ils secturs da la vita da mintgadi,

- s'occupar da l'animaziun socioculturala en las differentas regiuns rumantschas (curs da lingua, integraziun linguistica, scolaziun da creschids, manifestaziuns culturalas, e.u.v.),
- promover la produziun litterara, l'activitad teatrala, il chant e la musica, e.a.
- motivar administraziuns ed interpresas da duvrar il rumantsch per descripciuns da products, instrucziuns d'adiever, inscripciuns, texts da reclama e d'infurmaziun, e.u.v.,
- cussegljar en dumondas da la promoziun e da l'applicaziun da la lingua rumantscha.

Planisaziun linguistica e politica da promoziun da la lingua

Dapi ils onns 1980/81 pratitgescha la Lia Rumantscha ina consequenta politica da promoziun da la lingua rumantscha che sa basa sin la planisaziun linguistica internaziunala. Per quel intent ha ella sviluppà in vast concept che cumpiglia la planisaziun dal status, dal corpus e da l'adiever da la lingua. Entant che la planisaziun dal status (revalitaziun giuridica) e dal corpus (estensiun ed innovaziun da la lingua, standardisaziun) proseguan tenor plan ed han cuntanschì basas solidas, stat la planisaziun da l'adiever dal rumantsch en tut las domenas da la vita da mintgadi (implementaziun) anc a l'entschatta. Grazia a la lingua da standard rumantsch grischun (vesair chap. «Rumantsch grischun», p. 92 s.) vegn il rumantsch bain duvrà adina pli savens en la vita publica, ma las pledadras ed ils pledaders han fadia cun la situaziun nunusitada da tuttenina stuair leger texts, ch'els han consumà fin ussa per gronda part en tudestg, en lur atgna lingua (cumbain en ina furma in pau differenta). La preschientscha dominante dal tudestg da scrittira en il territori rumantsch e l'inundaziun da la Rumantschia cun publicaziuns da tut gener, emissiuns da radio e televisiun, internet u videos en lingua tudestga s'effectueschan negativamain sin il svilup da la lingua rumantscha e sminueschan la cumpetenza linguistica dals Rumantschs.

Sche las organizaziuns linguisticas e las autoritads politicas na reusseschan betg da gudagnar la populaziun rumantscha per projects innovativs, na vegn la planisaziun linguistica moderna mai a pudair tegnaire pass cun la realitad, maindir a frenar il declin dal rumantsch. La finamira da la planisaziun linguistica, proseguida da la Lia Rumantscha dapi dus decennis, sto pia esser quella da sortir dal circol viziuz che marginalisescha il rumantsch e da provocar ina reacziun a chadaina positiva tras l'adiever consequent da la lingua: rinforzar la conscienza ed augmentar la cumpetenza linguistica, promover l'identitad e la solidaritad surregiunala, extender ed innovar la lingua

«Sche linguas vegnan negligidas, entran ellas en in circol viziuz, dal qual ellas pon sortir be cun ina planisaziun linguistica cumplessiva».

(Bernard Cathomas, 1986)

Caricatura: Peter Haas, en: Istorgia Grischuna, 2003

(scritta e discurredda!), motivar ils immigrants da s'integrar linguisticamain. Igl è evident ch'ina lingua pli e pli negligida ed isolada perda baud u tard la forza vitala. Igl è er cler che l'adiever general da la lingua, che permetta a quella da sa renovar e sviluppar cuntinuadamain, po be esser garantida cun ina furma da scrittira cuminaivla. Ina tala exista dapi il 1982 cun il rumantsch grischun (vesair chap. «Rumantsch grischun», p. 92 s.).

Concept strategic 2003 – 2008

L'onn 2001 ha la LR decidì da sutmetter sias structuradas ad in'analisa interna. Per quest intent ha ella incumbensà ina gruppada da project «Anint» d'elavurar propostas e mesiras concretas per adattar la LR a las pretensiuns da nossa societad da communicaziun e d'infurmaziun moderna. Il settember 2002 ha la gruppada da project preschentà a la suprastanza da la LR in rapport complessiv, elavurà a basa da questiuinaris. Las propostas regardan tant la direcziun strategica (suprastanza) sco il sector operativ (secretariat), las singulas partiziuns da lavur e l'entir personal.

A basa dal rapport 2002 da la gruppada «Anint» ha la LR elavurà il 2003 in concept strategic cun las suandantas finamiras: crear in'unitad tranter ils Rumantschs, marcar ina preschientscha locala pli ferma en ils singuls champs d'activitad (politica da lingua, planisaziun linguistica, preschientscha generala da la lingua, cultura, economia, scola, medias), promover la lingua a moda pli consequenta e pli offensiva.

A l'analisa interna è suandada in'externa cun la finamira da reponderar er las structuradas da las uniuns linguisticas regiunalas. Il fanadur 2004 han la suprastanza ed il cussegl da la LR discutà las suandantas propostas da las uniuns regiunalas per ina midada da structura da la LR che vegnan sutmessas ils 30 d'october, en ina versiun purifitgada, a la radunanza da delegadas e delegads: 1. crear centers regionalis, 2. orizontalisar l'operativa, 3. dismetter il cussegl, 4. democratisar la radunanza da delegadas e delegads, 5. crear in plan directiv sco era in concept da marketing complessiv.

A basa dals resultats alarmants da la dumbraziun dal pievel 2000 ha la «Romania» appellà a l'occaziun da sia radunanza da delegads dals 16-2-2003 a tut ils participads da duvrar pli consequentamain il rumantsch en lur secturs respectivs e da far tut il pussaivel per garantir la survivenza da la lingua rumantscha sco part integrala dal Grischun triling e da la Svizra quadrilingua. La Romania appellescha spezialmain

- a la populaziun rumantscha da duvrar lur lingua a scrit ed a bucca en la vita privata, professiunala e publica,
- als immigrads che sa domicilieschan en il territori rumantsch da s'integrar linguisticamain,
- a las vischnancas da determinar il rumantsch sco lingua uffiziala e d'al duvrar en tut las domenas da la vita publica,
- a las pravendas ed als spirituals da promover il rumantsch en baselgia ed en l'instrucziun religiosa,
- a las firmas regiunalas da betg simplamain ignorar il rumantsch,
- a las uniuns da traffic da resguardar la trilinguitad dal chantun Grischun sco particularitad culturala,
- a la Lia Rumantscha d'inoltrar in'istanza al chantun Grischun ed a la Confederaziun (realisà il zercladur 2004), cun la supplica da prender ulteriuras mesiras urgentas per rinforzar e promover il rumantsch en ils pli differents secturs da la vita da mintgadi,

- al chantun Grischun d'ademplier sia responsabladad en dumondas linguisticas, fixada en la Consti-
tuziun chantunala (tractament egal da las trais linguas chantunalas), e d'applitgar en collavuraziun
cun las vischnancas almain in princip territorial moderà che garantescha al rumantsch in territori
linguistic determinà che preserva el da decisiuns casualas e catastrofalas,
- a la Confederaziun da conceder, en il senn da l'istanza da la LR 2004, in import pli grond per la
promozion da la lingua e cultura rumantscha.

Il november 2003 ha la Romania convocà l'emprim «Cumin romontsch» a Mustér. La participantas ed
ils participants han exprimì il giavisch da stgaffir in'istanza da decisiun politica che s'occupa spe-
zialmain da fatgs rumantschs. Questa proposta, discutada en la Romania gia il 1992 ed approvada da
la radunanza da delegadas e delegads da la LR il 1992/93 (ma puspè renviada en la consultaziun dal
1994), duai ussa vegnir concretisada. Grazia ad in parlament spezial duain ils Rumantschs – p.ex. en
dumondas linguisticas – pudair decider sezs a moda democratica ed en atgna competenza.

Meds finanziaals

Dapi sia fundaziun retschaiva la Lia Rumantscha contribuziuns dal Chantun e da la Confederaziun
ch'èn vegnidas augmentadas successivamain da 10000 francs l'onn il 1920 a radund 2,4 milliuns francs
l'onn 2004. Ulteriuras entradas da var 850000 francs resultan da translaziuns, donaziuns dad organi-
saziuns e fundaziuns privatas e publicas, da la vendita da cudeschs, da curs e d'ulteriurs servetschs.
La basa per las contribuziuns annualas furman istanzas detagliadas a la Confederaziun ed al chan-
tun Grischun. A basa da la davosa istanza dal 1994 ha il Parlament federal elavurà e deliberà ils
6-10-1995 ina nova Lescha davart agids finanziaals (vesair p. 40).

Las contribuziuns federalas, accordadas al chantun Grischun per la promoziun ed il mantegniment da
la lingua rumantscha e taliana, importavan il 2004 4,5 milliuns francs. Il chantun Gischun da sia vart
conceda per quel intent ulteriurs 2,5 milliuns francs. Quel import sa resalva il Chantun per atgnas
incumbensas en favur da sias duas minoritads linguisticas (servetsch da translaziun; maturitad bilin-
gua en las scolas medias chantunalas; meds d'instrucziun per las scolas popularas, e.u.v.). 4,1 milli-
uns francs van a las organisaziuns linguisticas, **2,39 milliuns a la Lia Rumantscha**, 841000 francs

a la Pro Grigioni Italiano e 922000 francs a l'Agen-
tura da Novitads Rumantscha (ANR). 386000
francs utilisescha il Chantun per divers projects,
p.ex. per il «Sling» (servetsch da translaziun per las
vischnancas rumantschas), per projects da film,
publicaziuns, discs cumpacts, projects per la giu-
ventetgna, e.u.v. A basa da la situaziun giuridica
actuala po er la Confederaziun sustegnair ulteriurs
projects per promover la lingua rumantscha.

Dals radund **3,25 milliuns francs** che la LR ha
retratg il 2004 èn 1,65 milliuns vegnids assegnads
directamain a las regiuns linguisticas. Da quels èn
490000 francs vegnids repartids sin las organisa-
ziuns linguisticas territorias ed exterritorialas, var
450000 francs èn vegnids impundids per curs d'in-

Decisiv per l'avegnir dal rumantsch èn ina colliaziun pli stretga
tranter las regiuns e la promoziun da la giuventetgna.

tegraziun, 120 000 francs per cudeschs, discs cumpacts, concerts, e.u.v., 60 000 francs per teater, chant e film e finalmain 550 000 francs per ils collavuratur regionalis. La LR dispona pia d'ina summa restanta da 1,6 milliuns francs ch'ella dovra per il manaschi intern: servetsch linguistic (450 000.–), servetsch da translaziun (150 000.– francs, sa finanziescha praticamain da sasez, p.ex. il 2001: 160 200.– francs entradas da translaziuns en rg, 29 200.– da translaziuns en ils idioms), ediziuns e vendita (300 000.– francs, sa finanzieschan per part da sasezs), scolina (200 000.– francs), secretariat e.a. (480 000.– francs).

Per pudair frenar l'erosiun da la lingua rumantscha cun novas mesiras, dumonda la LR da la Confederaziun e dal chantun Grischun in augment massiv da las contribuziuns (ulteriurs 2,9 milliuns francs). I sa tracta per part da quels agids finanzials che la LR avess obtegnì a basa da la nova Lescha da linguas federala (sistida dal Cussegl federal la primavera 2004!). Las novas mesiras duain s'orientar tenor principis da prestaziun e betg pli tenor ina clav da distribuziun regionala. Las suandantas mesiras concretas èn planisadas (situaziun ils 9-7-2004):

- **Centers regionalis:** la collavuraziun regionala vegn rinforzada pli fermamain. Per quest intent vul la LR resguardar pli fitg ils basegns da las differentas regiuns e fundar centers da competenza per la lingua e cultura rumantscha.
- **Servetsch da Linguistica Applitgada (inizià il 2000):** quel duai daventar in center da competenza per dumondas davart la lingua rumantscha e la bilinguitad ed elavurar materialias da lavur per la promoziun ed il mantegniment dal rumantsch en las regiuns.
- **Lavur da giuventetgna:** la LR vul rinforzar e coordinar la lavur da giuventetgna per dar als giuvenils – en consideraziun da la predominanza da las publicaziuns en lingua tudestga ed englaisa – era perspectivas ord optica rumantscha.
- **Ediziuns:** la LR vul augmentar fermamain sia lavur editoriala, er sche las ediziuns rumantschas èn uschè pitschnas ch'ellas vegnan adina ad esser fitg charas. En l'avegnir vegn ins a stuar resguardar pli e pli er ediziuns en furma eletronica (CD-ROM, DVD, internet, videos, cassetas, contribuziuns al radio ed a la televisun, e.u.v.).
- **Preschientscha rumantscha:** la LR vul rinforzar la preschientscha publica da la lingua e cultura rumantscha surtut en ils territoris tradiziunalmain rumantschs, ma er sur ils cunfins da la Ruman-tschia ora.